

Sturen op risico's die een hoge kans van optreden hebben en een hoge impact op de emissiereductie via het Climate Urgency Office Basisindustrie

Auteurs: John Kerkhoven en Naomi Hanemaaijer

De potentie van de maatwerkafspraken is zeer groot, omdat dit het voornaamste middel is waarbij drastische aanpassingen in de productieprocessen op tafel liggen voor de basisindustrie. De basisindustrie zijn de raffinaderijen, de stoomkrakers, de kunstmestfabrieken, een paar grote chemiebedrijven en Tata Steel. Gezamenlijk gebruiken deze in totaal 14 bedrijven (hierna te noemen de G14) 98% van de aardolie, 96% van de steenkolen en 58% van het aardgas in de industrie. En daarmee waren ze in 2019 verantwoordelijk voor 60% van de broeikasgasemissies in de industrie.

Anders dan subsidieregelingen, die veelal een technologische aanpak hebben, en CO₂-heffingen, die een algemeen karakter hebben, is het in de maatwerkafspraken mogelijk om een systeembenadering toe te passen. De subsidieregelingen (de SDE++) zijn slechts deels succesvol, omdat er in de basisindustrie veel meer moet gebeuren dan stuk voor stuk technologieën vervangen op projectbasis. En de algemene heffingen (zoals de CO₂-heffing) zijn maar deels effectief omdat zonder een totaal aanpak een heffing niet bijdraagt aan het “opruimen” van de “verstoppingen” die er kunnen zijn (zoals bijvoorbeeld het tijdig hebben van een zwaardere elektriciteitsaansluiting).

Tijdens ons werk voor de Netbeheerders, VNO-NCW, ISPT, IBO Klimaatbeleid 2030 en PES in 2022/2023 hebben we geconstateerd dat er een unieke situatie is. De G14 willen en hebben over het algemeen een plan om hun scope 1 emissies richting 0 te brengen in de periode 2030-2040. Het doorgang vinden van dit overzichtelijk aantal projecten binnen een beperkt aantal bedrijven vormt hierdoor de beslissende factor in het behalen van Megatonnen emissiereductie. Maar de G14 worden hierbij gehinderd door diverse issues. Dit is anders dan in andere sectoren waar of de sector zelf niet wil (landbouw), of de overheid te maken heeft met een veelvoud aan belanghebbenden waarvan sommige voor de transitie zijn en sommigen tegen (gebouwde omgeving). Hier gaat het om 14 bedrijven, met een plan (dat soms nog verdere uitwerking vraagt), die in principe bereid zijn om de transitie in te gaan, alhoewel niet altijd in het tempo en binnen het format van de huidige maatwerkafspraken.

Het is ons duidelijk geworden dat een dergelijke complexe transitie niet alleen gestuurd kan worden vanuit afspraken en plannings. De huidige maatwerkafspraken zijn nog te weinig concreet, de plannings vertellen een wenselijk verhaal, maar niet wat er echt gebeurt en waar het vastzit. En er is nog maar 6 jaar en 9 maanden te gaan voordat het 1 januari 2030 is.

Om tempo te maken moet er gestuurd worden op die risico's die de hoogste kans van optreden hebben en de hoogste impact op het niet halen van de emissiereductiedoelen naar 2030. Deze hoog-hoog risico's duiden we hierna aan met het woord “verstopping”.

In deze risicomanagement aanpak sturen de stakeholders gezamenlijk op het oplossen van de “verstoppingen”. De regie ligt dus niet alleen bij de Rijksoverheid, maar bij de stakeholders gezamenlijk. Deels zijn de “verstoppingen” technisch of procedureel van aard (zoals het aanleggen van extra infrastructuur en de sturing vanuit het MIEK). Deels zijn de verstoppingen juridisch van aard (denk aan de conflicterende doelstellingen voor broeikasgasreductie en stikstofdepositie in Natura 2000 gebieden bij CCS projecten zoals

Porthos). Deels zijn de verstoppingen gekoppeld aan personen die niet willen of kunnen meewerken aan de transitie. Het hangt dus af van de oorzaak van de “verstopping” hoe hier het beste mee kan worden omgegaan.

In november 2022 hebben wij overleg gevoerd met een grote Netbeheerder, VNO-NCW, een NGO, één bedrijf van de G14 en EZK om een idee te sonderen of een ander type aansturing van de industriële transitie in de basisindustrie gewenst is. Alle partijen dachten dat een sturing op de grootste “verstoppingen” via een risicomangement aanpak versnelling zou kunnen brengen. We noemen deze aanpak het Climate Urgency Office Basisindustrie (CUO).

Hieronder staat aangegeven hoe het CUO volgens ons vorm zou kunnen krijgen. Het CUO grijpt alleen in, in situaties waarin de klimaatdoelen voor de basisindustrie in gevaar komen richting 2030. Daar waar de ombouw van de industrie volgens planning verloopt is er voor het CUO geen rol. Daar waar dat niet zo is wordt gekeken naar hoe de situatie “ontstopt” kan worden. Zodra de 2030 doelen weer realiseerbaar lijken trekt het CUO zich terug.

De opzet van het CUO is eenvoudig. De afdeling planning haalt de formele plannen van de bedrijven, netbedrijven en (Rijks)overheid op regelmatige basis op en maakt hiervan een mijlpaal planning. Dit overzicht geeft weer wat er volgens deze stakeholders zou moeten gebeuren om de doelen in 2030 te halen. Vervolgens neemt de afdeling risicomangement de planning ter kennisgeving aan en gaat o.a. door dagelijks te praten met medewerkers van stakeholders die geacht worden toe te werken naar een mijlpaal op zoek naar de hoog – hoog risico’s. Iedere week worden de twee belangrijkste hoog-hoog risico’s geselecteerd en wordt besproken hoe deze “verstoppingen” kunnen worden aangepakt. Vervolgens worden deze oplossingen voorgelegd aan een gemandateerde stuurgroep, bestaande uit twee vertegenwoordigers namens de Overheid, Industrie, Netbeheerders en NGO’s, die (twee-)wekelijks bijeenkomt om de oplossingen te accorderen of niet. Als er een oplossing wordt geaccordeerd namens alle stakeholders, dan zorgen de stuurgroepleden voor terugkoppeling naar hun achterban. Zij worden daarin ondersteund door de afdeling communicatie van het CUO zodat iedereen op tijd en op dezelfde wijze wordt geïnformeerd over de acties die nodig zijn om de “verstopping” op te heffen. Indien het proces van het accorderen van oplossingen zelf verstopt raakt, m.a.w. de stuurgroep keurt geen oplossingen en de bijbehorende acties goed, dan heft het CUO zichzelf automatisch op na enige tijd.

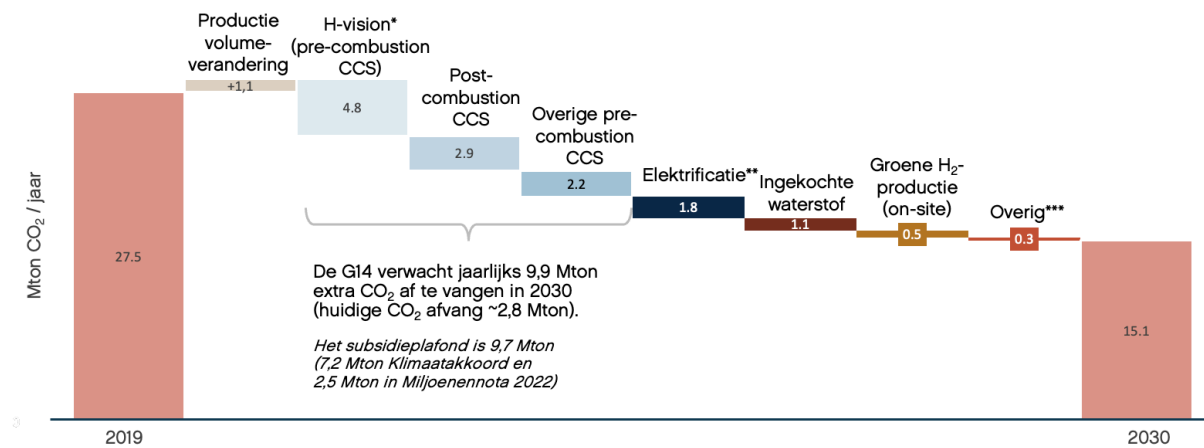
Het is evident dat er momenteel een aantal verstoppingen zijn die het halen van de doelen in 2030 voor de industrie en met name de G14 in gevaar brengen c.q. volledig onhaalbaar maken. Bijzonder genoeg zijn dat in deze, het proces van de maatwerkafspraken zelf (te traag, te onduidelijk welke steun de Rijksoverheid kan geven), het al dan niet realiseren van Porthos (CO₂ afvang en opslag), de onduidelijkheid die er is bij sommige bedrijven over welke stappen ze kunnen nemen om tot een investeringsbeslissing te komen en de onduidelijkheid die er is over met name de elektriciteitsinfrastructuur voor de G14.

In de bijlage treft u een schematische weergave met een opzet voor het CUO (Figuur 1). En een grafiek (Figuur 2) uit het Integrale Infrastructuurverkenning 2030 – 2050 van de Netbeheerders voor de Industrie uit 2022 met daarin de resultaten van 120 interviews met voornamelijk de G14, welke emissiereductie van de basisindustrie kan worden verwacht en welke projecten en technologieën hiervoor verantwoordelijk kunnen zijn.

Bijlage bij: Sturen op risico's die een hoge kans van optreden hebben en een hoge impact op de emissiereductie via het Climate Urgency Office Basisindustrie

Figuur 1. Voorstel structuur Climate Urgency Office Industry

Figuur 2. De G14 kunnen hebben plannen om ruim 12 Mton aan emissies te reduceren tot 2030. Dit is grotendeels afhankelijk van een aantal grote CCS projecten, waaronder H-vision. *H-vision: Hier is het maximale scenario meegenomen uit het H-vision Main Report (2019). **Elektrificatie: incl. technologieaanpassingen zoals "electric arc furnaces", elektrisch kraken, maar ook inzet van warmtepompen. ***Overig: bijvoorbeeld ingekochte ammoniak